

ӘОЖ 372.881.111.1

**ТОПТЫҚ ЖҰМЫС ЖӘНЕ ОНЫҢ АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА
ҚОЛДАНЫЛУЫ**

Қосылхан Аида Биғазықызы

kb_aida@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ «Шетел тілі: екі шетел тілі» білім беру бағдарламасының
1 курс магистранты, Нұр-сұлтан, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі – Г.И.Байгунисова

3167

Оқу үдерісінің тиімділігі мұғалім таңдаған оқыту түрлеріне байланысты. Оқыту нысандары белгілі бір сәтте қоғамның нақты талаптарына сәйкес келеді, сондай-ақ оқу-тәрбие процесінің нақты мақсаттары мен міндеттеріне сәйкес келуі тиіс. Қазіргі уақытта Әдістемеді оқытудың 3 түрін бөліп көрсетуге болады: жеке, фронтальды және топтық. Олардың әрқайсысының өз артықшылықтары мен кемшіліктері бар, ал олардың қисынды үйлесімінде оқыту тиімділігінің жоғары көрсеткіштеріне қол жеткізіледі [1].

Топтық жұмыс - сынып базасында тапсырманы немесе оқу міндеттерін бірлесіп орындау мақсатында құрылатын шағын жұмыс топтарының қызметін ұйымдастыру түрі. Топтық жұмыс кезінде оқу қызметін бірлесіп жоспарлау, оны жүзеге асырудың әдістері мен құралдарын таңдау көзделеді. В. К. Дьяченко өзінің "Оқытудағы ынтымақтастық" кітабында топтық оқыту әдісі буржуазиялық қоғамның талаптарына сәйкес келмейтін оқытудың жеке тәсілі жүйесінде қарама – қайшылықтар пайда болған кезде 15-16 ғғ. пайда болғанын жазады.

Орта ғасырлық мектепте бір оқытушыда 5-8 оқушы білім алып, барлығы әр түрлі дайындықтан өтті. Мұғалім әрбір жеке және кезек бойынша жұмыс істеді. Мұндай жағдайларда оқытудың жеке тәсілі жалғыз мүмкін болды. Бірақ өнеркәсіп, экономика дамуымен, қалалар санының ұлғаюымен, кітап басып шығару пайда болуымен сауатты адамдарға деген сұраныс айтарлықтай артты. Бір мұғалімнің 20, 40, 70 болуы мүмкін, ал кейде одан да көп оқушы болуы мүмкін. Әрқайсысын жеке оқыту қиын болды, ал мұндай оқытудың тиімділігі құлдырады. Оқытудың жеке формасындағы дағдарыс келді.

Бір мұғалімде оқушылардың сандық өсуі мен олардың әрқайсысын кезек бойынша оқытуға жеке мүмкіндіктері арасында қарама-қайшылық пайда болды. Оқыту процесін түбегейлі жаңа ұйымдастыру қажеттілігі пайда болды. Бұл жағдайдан шығудың тек бір ғана жолы: оқытуды ұйымдастырудың топтық нысанын енгізіле бастады. Мұғалім оқушыларды әр адамнан бөлек емес, бір уақытта бір топ оқыта бастады. Топтар алдымен кішкентай болды (3 – тен 10 адамға дейін), содан кейін ұлғая бастады (30-50 және т.б.). Оқытудың топтық түрі барлық оқу-тәрбие үрдісі туралы түсінікті өзгертті, ол жүйе құраушы компонентке айналды. Бірте – бірте мектептер мен ЖОО – ларда таралып, сол заман үшін жалпы тарихи жаңа топтық оқыту әдісі (XVI-XVII ғғ.) болды [2]. Топтық оқыту түрі әмбебап болып, тек сабақтар мен аудиториялық сабақтарға ғана емес, сонымен қатар барлық оқу-тәрбие процесіне, оқытудың барлық түрлері мен әдістеріне, сондай – ақ тәрбиелеудің үлкен бөлігіне айналды.

Топтық жұмыс түрлерін қарастырайық. Барлық топтық жұмысты ақпарат пен қойылған міндеттерге байланысты 4 түрге бөлуге болады: аралас, артықшылық, ынтымақтастық және жеке.

Аралас тип бойынша топтық жұмыстың маңызды ерекшелігі әрбір қатысушының басқа қатысушыларда жоқ ақпараты бар. Бірақ әрбір қатысушының ақпараты жалпы міндетті шешу үшін қажет. Мысалы, топтың әрбір мүшесі Ұлыбритания картасын алады. Бірінші қатысушының тек Ұлыбритания елдерінің астаналары ғана атап өтілді. Екіншісі - негізгі таулар мен өзендер. Үшінші - негізгі өнеркәсіптік қалалар. Осылайша, әрбір карта аяқталмаған. Толық картаға ие болу үшін әрбір қатысушы оның картасында не бар екенін сипаттайды, ал қалғандары осы тармақтарды өз карталарында белгілейді.

Топтық жұмыстың аралас түрі үшін келесі тапсырмалар қолданылады:

1. Аяқтау немесе жинақтау. Мысалы, оқушылар әңгімені аяқтау тапсырмасын алады немесе ақпарат алмасу арқылы суретті аяқтау.

2. Жұп таңдау, жіктеу, айырмашылықтарды іздеу. Мысалы, оқушылар әріптесіндегі сөзжұмбақтың өз сөздеріне сәйкес келетінін анықтайды.

3. Әрекет ету алгоритмі. Мысалы, бір қатысушы суретті сипаттайды, ал екіншісі оны салу керек. Немесе бір оқушы қандай әрекеттерді жүйелі түрде орындау керектігін түсіндіреді.

4. Жүйелілік. Мысалы: strip-story (сөйлемдерді қажетті тәртіпте бөлу).

Артықшылық тип бойынша топтық жұмыстың ерекшелігі - бір немесе бірнеше оқушылардың қалған қатысушыларға қажетті барлық ақпараттары бар. Мысалы, бір оқушы толық мәтінге ие, ал қалғандарында тек кілт сөздер ғана бар. Бұл оқушылар жалпы сұрақтар

қойып, бүкіл мәтінді қалпына келтіруге тырысады. Басқа мысал: бір оқушының диктант үшін мәтіні бар және ол оны басқа оқушыларға оқиды. Бұл әдіс жұптар мен шағын топтарда жұмыс істеу үшін өте тиімді. Ең қолайлы тапсырмалар - ақпарат жинау, сұхбат, сұрау.

Ынтымақтастық тип бойынша топтық жұмыс барлық оқушылардың бірдей ақпараттары бар. Бұл ретте топтың әрбір қатысушысы мәселені немесе материалды түсінуді өз шешімін ұсынуы тиіс. Мысалы, мұғалім оқушыларға сурет көрсетіп, сұрақтарға жауап беруді ұсынады: Егер сіз суретті бір сөзбен атау керек болса, оны қалай атайтын едіңіз? Бұл суретте бейнеленген оқиғаға дейін не болды? Кейіпкерлердің сезімдерді қандай?

Топта деңгейлері тең оқушылар болуы керек. Ең қолайлы тапсырмалар:

1. Жіктеу, таңдау. Мысалы, оқушыларға белгілі бір жұмыс үшін ең қолайлы кандидатты таңдау ұсынылады. Оқушылар үлестірілген кейіпкердің мінез-құлқына ие қасиеттер мен іскерліктер тізімі бар карточкаларды алады.

2. Мағына, мән, себеп табу. Мысалы, оқушыларға қандай да бір ауа-райы кезінде Ұлыбританияда қандай киімдерді пайдалануға болатынын талқылау ұсынылады.

3. Мәселенің шешімін табу. Мысалы, жұмбақтарды, кроссвордтарды шешу, модельдеу, жобалау. Ынтымақтастық түрі бойынша топтық жұмыстағы ең басты мәселе - әр оқушыны топ жұмысына белсенді қатысуға ынталандыру. Осындай сәттерде қолдануға болатын әр түрлі айла-әрекеттер бар. Олардың бірі – қатысушылар арасында рөлдерді бөлу. Мысалы, хатшы - топтың шешімін жазады, екіншісі оқушыларды өз пікірін айтуға итермелейді, үшіншісі бақылайды. Басқа әдіс - марапаттау. Жеңімпаз топ мадақталады (жақсы баға алады).

Жеке тип бойынша топтық жұмыс кезінде топтың барлық қатысушыларының бірдей ақпараты болады, бірақ осы ақпараттың бір бөлігін жеке ұсынуы тиіс. Мысалы, мұғалім топтың барлық қатысушыларына мәтінді таратады. Әр қатысушы сұрақтар мен тапсырмалары бар кестені алады және осы кестенің бір ғана тапсырмасын орындауы тиіс. Топтық жұмыстың басқа түрлерінен айырмашылығы, мұнда барлық оқушылар бірдей ақпарат алады, топтың әрбір қатысушысы басқа оқушылардың көмегінсіз жауап береді және топтық жұмыстың осы түрінің басты артықшылығы, бұл тапсырманы орындауға уақыттың жеткілікті болуында және әрбір білім алушының жұмысқа жұмылдырылуында. Ең қолайлы тапсырмалар:

1. Мәселенің шешімін табу. Мысалы, рөлдік ойын, онда әркім белгілі бір рөл атқарады.

2. Қайталау. Мысалы, бір әңгімені топтың әрбір қатысушысы түсіндіргенде, әңгімнені қалай өзгертіндігіне бақылау жүргізіледі.

3. Аяқтау, әрбір қатысушы әңгімені аяқтау үшін толықтырады. Мысалы, А) мұғалім мәтінді бөлікке бөледі. Әрбір қатысушы топтың басқа қатысушыларына баяндайтын бір ғана бөліммен танысады және Б) түсініктемелері бар әңгіме. Сөйлеу жүгіртпесі - қарым-қатынас үшін қажетті шарт.

Топтық жұмыстың тиімді әдістерінің бірі «Джигсо» әдісі болып табылады. Джигсо әдісі - 1971 жылы американдық психолог Эллиот Аронсон әзірлеген топтық жұмыс әдісі. Бұл әдісті қолдану кезінде студенттердің бір-біріне тәуелділігі туындайды, олар жауапкершілікті өзіне алып, командада жұмыс істеуге үйренеді. Әдіс оқушылардың бір-біріне оқуға көмектесуіне арналған және мұғалім мұнда тек қана «ұйымдастырушы» емес, іздену процесін ұйымдастырушы, білім мен шындықты таратушы болып табылады.[3] Бұл үшін студенттік топ кіші топтарға бөлінеді. Мұғалім кіші топтардың санын анықтайды. Топтың әрбір мүшесі материалдың бір бөлігін алады. Ол осы салада сарапшы болады. Топтың әрбір мүшесі өз бөлігінде материалды өзі тауып, оны 15 минут зерттейді. Егер студенттер сұрақтардан көп болса, онда екі немесе үш студент бір сұрақты оқи алады. Әр топ бір тапсырманы алады: мәтінді оқу, Оны қалай есте сақтау және қайта жариялау, мәтін мәнін түсінуге бағытталған сұрақтар құрастыру. Студенттер анықтамалық сөздерді жаза алады, суреттер, диаграммалар немесе кластерлер сала алады [4].

Бір мәселені зерттейтін, бірақ әртүрлі топшаларда болатын студенттер содан кейін тақырыптық топтарға жиналады және осы мәселе бойынша сарапшылар ретінде ақпарат алмасады. Бұл "сарапшылар кеңесі" деп аталады. Сарапшылар зерттелетін материалды басқа

студенттерге қалай ұсыну керектігін талқылайды: конспект, жоспар, жауап немесе қорытынды түрінде. "Сарапшылар кездесуі" кезінде студенттер 15 минуттан жұмыс істейді. Содан кейін барлығы бастапқы топтарға оралады және сабақ жоспарына сәйкес бір-біріне өз бетінше және сараптамалық топтарда білгендерін көрсетеді. Содан кейін мұғалім оқу материалының қалай игерілетіндігін анықтау үшін сауалнама жүргізеді және баға қояды [5].

Топтық жұмыс түрі шет тілін оқуға деген ынта ретінде әрекет етеді, пәнге деген қызығушылықты арттырады, шет тілі қарым-қатынастың нақты нысаны болып табылатынын көрсетеді, сабақтың әдеттегі барысына әртүрлілік енгізеді. Топтық жұмыс түрлері кіші және үлкен оқушыларды тартады. Практикалық және теориялық материал жұмыстың топтық түрін фронтальды және жеке жұмыс түрлерімен үйлесімді пайдалану оқу процесінің тиімділігін арттыратынын көрсетеді [6].

Топтық жұмыс барлық оқу процесі барысында шет тілі сабақтарында орын алуы тиіс, өйткені ол шетел тілі пәнінің ерекшелігін толық көлемде көрсетеді, ауызша практикаға барынша мүмкіндік береді. Қойылған міндетке сәйкес сабақта қолданылатын топтық жұмыстың көптеген түрлері бар. Алайда бұл жұмыс түрі қазіргі мектепте толық көлемде пайдаланылмайды. Көптеген мұғалімдер әдеттегі сабақта топтық жұмыс түрлерін қолданудан қорқады. Бірақ оны дұрыс ұйымдастырғанда оқу үдерісі әр түрлі болады және шет тілін оқуға ынталандыру ретінде қатысады. Топтық жұмыс түрлерін пайдалану оқу процесін оқушылар үшін тиімді, қызықты және қызықты етуге көмектеседі.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Выготский Л. С. Собрание сочинений: В 6-ти т. Т. 6. Научное наследство / Под ред. М.Г. Ярошевского. – М.: Педагогика, 1984. – 400 с.
2. Дьяченко В. К. Сотрудничество в обучении. - М.: Педагогика, 1991. – 35–50 с.
3. Борисова Р. Г. О некоторых приемах обучения диалогической речи // Иностранные языки в школе. 2001, № 3. – С. 13 – 17.
4. Волков Б. С. Психология юности и молодости: учеб. пособие. – М.: Трикста, 2006. – 256 с.
5. Гальскова Н. Д. Современная методика обучения иностранным языкам: Пособие для учителя. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: АРКТИ, 2003. – 192 с.
6. Бим И. Л. Теория и практика обучения иностранным языкам в средней школе. – М.: Высшая школа, 1982. – 137 с.
7. Гальскова Н. Д., Гез Н.И. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика: Учебное пособие. – 3-е изд., стер. – М.: Академия, 2006.